

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**

В І С Н И К

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВІННИЦЬКОГО ГУМАНІТАРНО - ПЕДАГОГІЧНОГО
КОЛЕДЖУ**

ВИПУСК № 3 (50)

**СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК
(ЗБІРНИК КОНФЕРЕНЦІЙ)**

Вінниця, 2025

ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу
РІШЕННЯ

Національної ради України
з питань телебачення та радіомовлення
щодо реєстрації суб'єкта друкованих медіа
№ 967 від 28 вересня 2023 року
Ідентифікатор медіа – R30-01367
Журнал

Журнал присвячений висвітленню широкого спектру теоретичних та прикладних проблем педагогіки, психології, окремих методик та філології, підтримує традиції інтеграції вишівської науки з практикою, сприяє поширенню досвіду наукової, науково-педагогічної та виробничої діяльності, становленню кадрів вищої кваліфікації; розрахований на спеціальну категорію читачів, зокрема педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів вищої, середньої та дошкільної освіти, здобувачів освіти та молодих науковців.

Вісник заснований у січні 2012 року, виходить 3 рази на рік

Мова видання: українська, англійська

Тематичні напрями Вісника:

- Інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку
- Педагогічні та лінгвістичні аспекти викладання
- Германістика та славістика у сучасному науковому просторі
- Психолого-педагогічні умови формування та розвитку особистості вихованця
- Лабораторія педагогічної майстерності та професійного саморозвитку педагога
- Дисемінація передового педагогічного досвіду
- Challenges in Education
- Відомі імена року
- Проби пера
- Конкурси
- Рецензії

Номер затверджено на засіданні Вченої ради
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Протокол № 5 від 20 листопада 2025 року

Головний редактор: директор КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Войцехівський К.Ф.;
відповідальний редактор: методист коледжу, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Руда Т.В., **медіа-редактор:** канд.пед.наук, доц. Марценюк О.Г.

Редакційна колегія: д-р.пед.наук, проф. Мисліцька Н.А., д-р.філол.наук Войцехівська Н.К., канд.філол.наук, доц. Січкарь С.А. (Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини)

Відповідальність за зміст статей несуть автори
Матеріали видаються в авторській редакції

В 53 Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу : Випуск 3(50) /за заг. ред. К.Ф. Войцехівського. Вінниця : Твори, 2025. 266с.

© КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», 2025

ЗМІСТ

СЛОВО РЕДАКТОРА

РУДА ТЕТЯНА, АТЕСТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД: МАРШРУТНИЙ ЛИСТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА.....	7
---	----------

ФІЛОЛОГІЧНІ ГОРИЗОНТИ: НАУКОВИЙ, ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ, ФІЛОСОФСЬКИЙ, СОЦІАЛЬНИЙ, ІНКЛЮЗИВНИЙ, НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ ВЕКТОРИ

СКРИПНИК НАДІЯ, ЛЕБЕДЬ ЮЛІЯ, КОГУТЮК ОКСАНА, МЕДВЕДЄВА ЛІЛІЯ, ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	11
ГРИМАШЕВИЧ ГАЛИНА, УТОЧНЮВАЛЬНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДНИК СИНТАКСИЧНОГО ПРОСТОРУ ПРОЗОВИХ ТЕКСТІВ ЗБІРКИ СЕРГІЯ ЖАДАНА «АРАБЕСКИ»	17
КОСТЬ МАР'ЯНА, ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ФЕМІНІТИВІВ У МОВЛЕННІ УКРАЇНЦІВ.....	19
БЕРЕЗОВСЬКА ВІТАЛІНА, ГОНТАР НАТАЛІЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА ОНЛАЙН-СЕРВІСУ КАНООТ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ, ПОВТОРЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ	26
ДІБРОВА ОЛЬГА, ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	30
СТРЕМБІЦЬКА ЛАРИСА, КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЛЬСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У НАВЧАННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ.....	33
ФЕДОРЦОВА ОЛЕНА, МЕТОД КРЕАТИВНОЇ СТРУКТУРОВАНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ФІЛОЛОГІВ.....	36
ЦЕПКАЛО ТЕТЯНА, ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ У ПІДЛІТКОВІЙ ПЕРІОДИЦІ	39
МАРЦЕНЮК ОЛЕНА, ВИШНЕВСЬКА ЮЛІАНА, ФУРМАНЮК НАТАЛІЯ, КРИВОШЕЄВА ЛІЛІЯ, НАЗАРОВА АНЖЕЛІКА, ТВОРЧІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК СПІВТВОРЧІСТЬ: СОЦІОЛІНГВАЛЬНИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ.....	46
ЛУЦИНКЕВИЧ ЛЮДМИЛА, РЕФЛЕКСИВНА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	54
БАРЩЕВСЬКА ІННА, РОЛЬ КАЗКОТЕРАПІЇ В ОСМИСЛЕННІ ВАЖЛИВИХ ЖИТТЄВИХ ЯВИЩ, ЗАСВОЄННІ ЦІННОСТЕЙ І МОРАЛЬНИХ НОРМ	59
БЕВЗА ДІАНА, РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЖІНОЧОГО ГОЛОСУ У ДИСКУРСІ СУЧАСНОЇ ПРОЗИ.....	61
ВІННИЦЬКА АННА, ЕТИМОЛОГІЯ АНГЛОМОВНОЇ СУЧАСНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	65
ГАЛЬЯНОВА ОЛЕНА, ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ДО ПОДОЛАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	69
ІЩУК ВІКТОРІЯ, ШЕВЧУК АННА, ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	74
КІСЕЛЬОВ ДМИТРО, МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ Е.М. ХЕМІНГУЕЯ: РАННІЙ ЕТАП.....	79

ПЛАХОТНЮК ВІКТОРІЯ, ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	85
ПОГОРЄЛОВА АЛІНА, ЕТИМОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ТА ЇХНІ УКРАЇНСЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ	90
РОМАНУХА ЮЛІЯ, СКРИПНИК НАДІЯ, КЛОЧКО ТЕТЯНА, РОСЛА ІРИНА, ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД	94
КУШКО ІГОР, ЛИСАК ІГОР, ПІДГОТОВКА ДО НМТ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: АНАЛІЗ ВИКЛИКІВ ТА СТРАТЕГІЧНІ РІШЕННЯ	98
ЗРАЛКО АННА, СУЧАСНІ МОВНІ ТРЕНДИ В РЕКЛАМІ ТА МАРКЕТИНГУ	101

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ОСВІТИ У ЗБЕРЕЖЕННІ І РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

ШАПОВАЛОВ ВОЛОДИМИР, РОЛЬ ЗНАННЯ ІСТОРІЇ В СТАНОВЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ	106
КОЗІГОРА МАРІЯ, ОСВІТА ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ	110
МАРЧУК СЕРГІЙ, ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЗА КНЯЗЮВАННЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО	113
ДЖУРАК СЕРГІЙ, ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ОСВІТА У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО	116
МАКУШЕНКО СВІТЛАНА, КЛЮЧ ДО УСПІХУ: ЧОМУ ОСВІТА ЗАЛИШАЄТЬСЯ НАЙВИЩОЮ ЦІННІСТЮ	120
СМУШКО ВЛАДИСЛАВ, ТРАДИЦІЇ КОЗАЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВО-ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	123
МАРТИНЮК ЛЕСЯ, МАРТИНЮК ВАДИМ, ОСВІТА ЯК КАТАЛІЗАТОР САМОІДЕНТИЧНОСТІ	
СМАКОТА ЛАРИСА, ПАНАСЕНКО ТЕТЯНА, СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	129
ТОКАР ЛЮБОВ, РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ МЕДІАОСВІТИ	135
КРЕВСЬКА ХРИСТИНА, ІНКЛЮЗИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРЕДМЕТУ “Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ” У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	140
ВОЙТЕНКО ГАЛИНА, ФЕЩЕНКО ЮЛІЯ, ПУБЛІЧНІ ПОДІЇ ЯК ОСВІТНІЙ РИТУАЛ: ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЧЕРЕЗ СВЯТКУВАННЯ	142
КУРИЖКА ВІКТОРІЯ, ТАРАСЮК ОЛЬГА, РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	144
СИНЄГУБ ЯРОСЛАВА, ДЖУГОСТРАНСЬКА ІРИНА, ОСВІТА І НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ: МІСІЯ В УТВЕРДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	147
ЧЕМЕРИС ІРИНА, КОВАЛЬЧУК ІРИНА, ОСВІТА ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	149
ЗАГОРУЙКО НАТАЛІЯ, ЛЕБЕДИНЦЕВА ОЛЕКСАНДРА, ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ	153

ЗАЙЧЕНКО ІВАН, ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА НА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ В САМОСТІЙНІЙ УКРАЇНІ	157
ЯРОВА АНАСТАСІЯ, ВПЛИВ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	161
КАЗАК ОЛЕКСАНДР, ОСВІТА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	164
КОБУК ОКСАНА, СМОКОВИЧ ТЕТЯНА, ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ	166
КУЗЬМИНСЬКА ДІНА, ТВОРЧИЙ ВИМІР ОСВІТИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА УМОВА РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ОГЛЯД ІДЕЙ КЕНА РОБІНСОНА.....	168
ОЖГО ДАРИНА, БУГАЙЧУК АНАСТАСІЯ, ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	171
ПЕТРУК АННА, ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	174
СУПРУН ЯНА, НАУМИЧ ВАЛЕРІЯ, МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	176
САВЧУК ОКСАНА, ОСТАПУК ВІКТОРІЯ, ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ГРУПОВІ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	178
СТАНКЕВИЧ ІННА, НАВЧАННЯ ЯК ДІАЛОГ: РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ ЧУЖОЇ ДУМКИ	180
ЛЯШУК ДАРИНА, СУПРУНОВА АННА, ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	184
КНЯЖУК ГАЛИНА, СВІТ ГРИ – СВІТ ЕМОЦІЙ: РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО НАСТРОЮ ДИТИНИ.....	186
ЛЮБОВ КИРЧ, ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	191
ШЕВЧУК ОЛЕКСАНДРА, ГЕДЗ ДАР'Я, ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ У СУЧАСНІЙ РОДИНІ	195
ОСИП ЮРІЙ, ОСИП МАРІЯ, ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ ЗАСОБАМИ НАВЧАННЯ БІОХІМІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ....	199
ГОЛЯ ГАЛИНА, ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	204
СВЯТЕНКО БОГДАНА, РІЗНІ ПОГЛЯДИ НА КОНЦЕПЦІЮ СЛОВА “WAR”	207
ПРИСЯЖНЮК ОЛЬГА, МОВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ.....	211
ЛИСИЙ АНАТОЛІЙ, ПОЧАТКОВА ОСВІТА ПІД РУМУНСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ В ОДНОМУ ПОДІЛЬСЬКОМУ СЕЛІ (1941-1944).....	215
КУШКО ІГОР, ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА	219
БУГА ОКСАНА, СУЧАСНИЙ СТАН ТА РИЗИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	222

ОСАДЧУК АЛЛА, УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ШТРАФУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ СТОРОНИ ПИТАННЯ.....	228
МАРІЯ – ВІКТОРІЯ ВІКТОРУК МАДЯРА, ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ХРИСТІЯНСЬКИХ ЦІННОСТЯХ.....	230
ГАЛАЙДА СТАНІСЛАВ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМФОРТ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЯК УМОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	233

МЕТОДИЧНА СКАРБНИЧКА

ІВАНОВА НАДІЯ, «ДІТЛАХИ В САДОЧКУ ГРАЛИ – СВЯТО РАДО ЗУСТРІЧАЛИ»	236
НАГОРНЮК ВАЛЕНТИНА, МАЗУР АЛЬБІНА, РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ.....	240
МАШТАЛЯР ЙОСИП, ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	244
МЕЛЬНИК ЄВГЕН, ФУТЗАЛ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ	246
МЕЛЬНИК СВІТЛАНА, РОЛЬ ВИКЛАДАЧА З ДОДАТКОВОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ІНІЦІАТИВИ ТА ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИКИ.....	250
СЛОБОДЯНЮК ОЛЕНА, КОМПЛЕКС ІГРОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ.....	255
ТЕРЕПА АЛЛА, МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ОДНА З ПРОВІДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ	262

ВИМОГИ

до підготовки науково-методичних статей

культури, сприяючи інтеграції моральних знань у сферу особистісних переконань і практичної діяльності. Важливу роль у цьому процесі відіграє педагог як носій моральних орієнтацій, зразок професійної етики й культурної рефлексії, чия діяльність забезпечує трансляцію моральних смислів і формування у здобувачів освіти здатності до морального вибору.

Висновки і перспективи дослідження. Таким чином, моральна культура особистості постає як складне багаторівневе утворення, що інтегрує моральну свідомість, етичні почуття, ціннісні орієнтації, переконання та практичну поведінку

людини. Її становлення тісно пов'язане з освітнім процесом, який виступає провідним чинником духовного й морального розвитку індивіда. Освіта забезпечує не лише інтелектуальне зростання, а й створює умови для інтеріоризації моральних норм, засвоєння гуманістичних цінностей і формування соціально відповідальної поведінки. Педагогічна діяльність, взаємодія в освітньому середовищі, приклад учителя як морального авторитета сприяють гармонійному поєднанню когнітивного, емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів моральної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Капітан Н. О. Поняття «моральна культура»: зміст та сутність дефініції. URL: <https://surl.li/rurlve> (дата звернення: 07.11.2025).
2. Латишевська К. В. Філософський аналіз поняття «моральна культура вчителя». URL: <https://surl.li/ffsdvg> (дата звернення: 07.11.2025).
3. Печко Н. Формування моральної культури як основна мета виховання особистості. *Вища освіта України*, 2013. Вип. (1). С. 98–104.

*Стаття надійшла до редакції
10 листопада 2025 р*

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЗА КНЯЗЮВАННЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

УДК 37.014:94(477)''10''

МАРЧУК СЕРГІЙ,

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Abstract. *The article examines the development of education during the reign of Prince Yaroslav the Wise in Ancient Rus. It explores the processes of the consolidation of the Christian faith, cultural flourishing, and the establishment of schools, libraries, and monasteries. Particular attention is given to the prince's role in shaping an educated society and to the impact of his educational policy on the further development of national culture.*

Keywords: *Yaroslav the Wise, Ancient Rus, education, school, Christianity, cultural life.*

Постановка проблеми. Ярослав Мудрий по праву належить до найвидатніших правителів не лише Русі, а й усієї Європи. У роки його правління Київське князівство досягло нового етапу свого розвитку та міжнародного визнання. Було розширено

територію держави, зміцнено її кордони, налагоджено активні зв'язки з європейськими країнами [8, с. 4].

Проблема розвитку освіти Давньої Русі є однією з ключових тем у дослідженні історії української культури та педагогіки.

Особливе значення вона набуває у контексті правління Ярослава Мудрого, який заклав основи системної освітньої політики, сприяв поширенню грамотності та створенню освітніх центрів. Незважаючи на наявність численних літописних та археологічних джерел, питання організації шкільної освіти, ролі князя в розвитку науки, впливу християнства та культурного обміну на формування давньоруської освітньої системи досі потребує детального аналізу.

У наукових працях, присвячених давньоруській освіті, часто розглядається лише окремих аспекти – наприклад, діяльність монастирів або князівських шкіл, що залишає поза увагою комплексний підхід Ярослава Мудрого до розвитку освіти й науки. Постановка цієї проблеми дозволяє зрозуміти, як політична та культурна діяльність князя сприяла становленню цілісної системи освіти, що вплинула на подальший розвиток української державності та культурної традиції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання становлення та розвитку освіти в Давньоруській державі висвітлено в історико-педагогічних дослідженнях Л. Артемової, С. Бабишина, М. Левківського, В. Кравця, О. Любара, Л. Медвідь, О. Радул, С. Сірополка, Д. Скільського та інших науковців [3, с. 157]. Розвиток освітніх тенденцій здійснюється дослідниками через призму культурної діяльності та церковної практики. Культура Давньої Русі формувалася під впливом низки характерних чинників, серед яких:

- провідна роль християнства, що значно вплинула на розвиток матеріальної та духовної культури;
- запозичення й творче осмислення візантійських традицій, знань і канонів;
- наявність на Русі розвиненого дохристиянського культурного підґрунтя, яке стало основою для формування самобутньої національної культури;

– інтенсивний розвиток культурного життя та поява нових форм і явищ у сфері культури [2, с. 14].

Мета статті – вивчити освітню політику Давньої Русі за правління Ярослава Мудрого, визначити її роль у формуванні культурного потенціалу держави, а також проаналізувати соціальні та культурні чинники розвитку освіти.

Виклад основного матеріалу. Серед найвидатніших державних діячів Русі особливе місце посідав Ярослав Мудрий. Митрополит Іларіон у своєму знаменитому творі «Слово про закон і благодать» називав його «великим» і «благовірним» каганом. У «Повісті минулих літ» Ярослава прославляють як «самовладця», а в Радзивіллівському літописі – як «самодержця землі Руської». Західноєвропейські літописці іменували його «rex Rugorum», тобто «королем Русі» [5].

За правління Ярослава Київська держава посіла гідне місце серед провідних країн Європи. Саме в цей період Русь досягла найвищого рівня міжнародного авторитету за всю свою історію. Було налагоджено тісні дипломатичні та династичні зв'язки з Польщею, Чехією, Угорщиною, Болгарією, Грузією, Вірменією, Волзькою Булгарією, а також із Францією, Англією, Данією, Швецією, Норвегією та Візантією. Головними напрямками зовнішньої політики залишалися зміцнення східних кордонів, будівництво оборонних укріплень проти кочових племен і відновлення західних рубежів держави [9, с. 3].

Ярослав Мудрий був людиною глибокої освіти й видатним просвітителем українських земель. Завдяки його ініціативі школи книжного вчення з'явилися в Галичі, Новгороді, Смоленську, Турові та Володимирі. Літописець Нестор у «Повісті минулих літ» зазначав, що Ярослав «дуже любив книги, читаючи їх і вдень, і вночі». Особливу увагу князь приділяв розвитку

храмового будівництва, поширенню книжності та освіти. Він, за словами літописця, «засівав книжними словами серця віруючих людей», утверджуючи духовність і просвіту серед народу [7, с. 15].

Завдяки зусиллям Ярослава монастирі на Русі перетворилися на осередки культури, писемності та освіти. При Софійському соборі в Києві було засновано першу школу та бібліотеку, де переписували й перекладали книги з грецької мови на слов'янську, а також вели літопис. Літописи свідчать: «Ярослав любив церковні статuti, щиро шанував священників і найбільше – ченців. Мав він велику пристрасть до книг, читаючи їх і вдень, і вночі. Зібрав Ярослав багатьох писців, які перекладали Святе Письмо з грецької на слов'янську мову та створили багато книг». Одним із найважливіших досягнень його правління стало укладання першого письмового збірника законів – «Правди Ярослава», що стала основою відомої «Руської правди». Важливою новацією правової системи того часу було скасування стародавнього язичницького звичаю кровної помсти та заміна смертної кари грошовим штрафом. Це стало можливим завдяки утвердженню християнської моралі в суспільному житті Русі, що відбулося саме за правління Ярослава [1].

Багато історичних джерел свідчать про високий рівень освіти жінок, особливо серед представниць князівської знаті. Ярослав Мудрий завдяки своїм освіченим донькам отримав прізвисько «тесть Європи»: Анна була дружиною французького короля Генріха, Єлизавета – норвезького короля Гарольда, а Анастасія – угорського короля Андрія. Високою освіченістю відзначалася й внучка Володимира Мономаха – Євпраксія (в чернецтві Зоя), якій належить авторство першого наукового медичного трактату «Алімма» («Мазі») [2, с. 158].

За правління Ярослава Мудрого освіта й наука досягли особливого розквіту. Князь збирав у різних країнах книги з найрізноманітніших галузей знань, створивши одну з найбільших бібліотек того часу. До навчання в школах він залучав обдарованих дітей не лише з родин знаті та духовенства, а й із простого міського населення. Саме за Ярослава в Русі були засновані перші монастирі – святого Юрія, святої Ірини та Києво-Печерський монастир, які стали важливими релігійними, культурними й освітніми осередками. Вважається, що Києво-Печерський монастир став головним центром наукового життя тогочасної Русі [6, с. 608].

Розвиток освіти Давньої Русі спирався на власні культурні традиції, поєднуючи їх із досягненнями античної та болгаро-візантійської систем шкільного навчання. Прийняття християнства у східному, православному обряді стало важливим чинником поширення грамотності, адже, на відміну від католицизму, богослужіння у православних храмах відбувалося рідною мовою. Заснування шкіл і розвиток писемності були зумовлені соціальними й культурними потребами давньоруського суспільства [4, с. 118].

Висновки і перспективи дослідження. Отож, за правління Ярослава Мудрого Давня Русь досягла високого міжнародного авторитету та культурного розвитку. Освіта активно розвивалася, залучаючи різні верстви населення, що сприяло формуванню освіченого суспільства. Монастирі та школи стали ключовими осередками освіти та культури. Законотворча діяльність князя сприяла утворенню християнської моралі та соціальної справедливості. Перспективи подальших досліджень – вивчення ролі жіночої освіти та її впливу на дипломатичні зв'язки Давньої Русі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Благовірний князь Ярослав Мудрий. URL: <https://orthodox.vinnica.ua/en/publications/blahovirnyy-knyaz-yaroslav-mudryy> (дата звернення: 06.11.2025).
2. Боєва С. Ю. Писемність, освіта, науково-технічні знання в Київській Русі. *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2010. Вип. 31. С. 13–25.
3. Бойчук П. М., Марчук С. С. Організація шкільної освіти Давньої Русі в історико-педагогічному та етнографічному ракурсах. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». 2022. №4. С. 156–164.
4. Галицька М. М. Культурологічні засади розвитку освіти у Київській Русі. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 3-4. С. 117–121.
5. Касьян Ю. Ярослав Мудрий – фундатор книжності та вченості на Русі. URL: <https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica&lng=1&id=46&idg=283> (дата звернення: 06.11.2025).
6. Процюк Н. О. Зародження і розвиток науки в Київській Русі (IX – перша половина XIV ст.). *Форум права*. 2011. № 4. С. 607–610.
7. Скільський Д. М. Історія української педагогіки. Ілюстрований навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2022. 340 с.
8. Ярослав Мудрий – великий князь і законодавець Київської Русі (до 1000- річчя з початку правління): бібліогр. покажч. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 92 с.
9. Ярослав Мудрий та його доба: тисячолітній досвід українського державотворення / редкол.: В. О. Огнев'юк, О. С. Александрова, В. М. Андреев, Р. О. Додонов. Київ, 2019. 284 с.

Стаття надійшла до редакції
12 листопада 2025 р

**ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ОСВІТА
У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО**

УДК 373.3:613.7]:37.091.4 Сухомлинський

ДЖУРАК СЕРГІЙ,

здобувач вищої освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Науковий керівник: Марчук Сергій,

кандидат педагогічних наук

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Abstract. The article examines the concept of health-preserving education in the pedagogical activity of Vasyl Sukhomlynsky. It analyzes scientific publications on the teacher's valeopedagogical ideas and highlights the main aspects of his approach to preserving students' physical, mental, and intellectual health. Practical recommendations regarding daily routines, physical education, hardening, and active recreation are considered. The importance of cooperation between school and family in forming children's health-preserving competence is emphasized.

Keywords: health-preserving education, valeopedagogy, students' health, physical education, psychophysical development, Vasyl Sukhomlynsky.